

ÅRSMELDING 2016
NETTVERK FOR GMO-FRI MAT OG FÔR

- 03** Leder
- 08** Foreningen
- 09** Styret og medlemsorganisasjoner
- 10** Hovedaktiviteter

LEDER

2016 ble et spennende år for alle som følger med på utviklingen innen genteknologi. Den norske Regjeringen varslet tidlig i 2016 at den ville sluttbehandle 4 GMO-nelliker og 5 GMO-er til matproduksjon som ligger på klima- og miljøministerens bord. Blant disse er den kontroversielle maisen 1507 som er modifisert til å tåle glyfosat-ammonium. Dette er et sprøytemiddel som er så farlig at det er forbudt i Norge og skal fases ut av EU. Nettverk for GMO-fri mat og fôr har brukt mye tid på alliansebygging og argumentasjon for å overbevise Regjeringen om at den må legge ned forbud mot mais 1507 og de 4 andre GMO-ene som er beregnet på matproduksjon.

De 9 GMO-ene er fortsatt ikke sluttbehandlet, vi i Nettverket fortsetter derfor vårt arbeide for at Regjeringen skal si nei til GMO i mat og fôr.

Foto: Helle C. Berger

Slutt på å “bedrive urmakeri med polvotter??”

I media har CRISPR og andre metoder for genredigering fått mye oppmerksomhet. De tradisjonelle metodene for genmodifisering har basert seg på å sette nye, hele gener tilfeldig plassert inn i arvestoffet til en organisme. Dette har vi og andre kritikere omtalt som en upresis metode med uforutsigbare resultater. Nå opplever vi at disse metodene plutselig omtales som å “bedrive urmakeri med polvotter”, også av de forskerne som bejublet all type genmodifisering inntil CRISPR dukket opp. Forventningene til de nye og mer presise genredigeringsmetodene er skyhøye både innen medisin og matproduksjon. CRISPR virker i alle typer celler og organismer, og man kan i prinsippet endre de genene man måtte ønske ved å fjerne, bytte ut eller legge til DNA.

Mer presis teknologi, men hva skjer innad i cellen og i økosystemene?

Det er grunn til å minne om at CRISPR (Clustered Regularly Interspaced Short Palendromic Repeats) er en svært ny oppdagelse (2012), og at vi derfor trenger langt mer kunnskap og erfaring før vi vet hvilke konsekvenser genredigeringen kan få for det kompliserte samspillet mellom gener internt i en celle. Det fins eksempler på at små forandringer i DNA kan få store konsekvenser for cellens funksjoner. Videre vet vi at gamle GMO-er kan spre seg i økosystemet ved såkalt «genflyt». Det er ingen grunn til å tro at en genredigert organisme ikke kan gjøre det samme.

Med en videreføring av CRISPR-teknologien er det mulig å utrydde arter, f.ør eksempel en uønsket insektart. Dette kalles gendrivere. Gendrivere er laget for å spre en egenskap i rekordfart i en populasjon. Det er vurdert å bruke metoden til å utrydde mygg som sprer det fryktede Zika-viruset, men dette er svært omdiskutert. Mange forskere mener det representerer for stor risiko, og advarer sterkt mot å ta det bruk. Hva kan komme inn i stedet for myggen på dens «plass» i økosystemet? Og hva om gendrivere sprer seg til beslektede arter i naturen?

Nettverket vil bruke mye tid framover for å bygge kunnskap og drøfte de nye metodene i et føre-var perspektiv.

Behov for politisk styring og lovregulering

I desember 2016 arrangerte FN en oppfølgingskonferanse om Cartagenaprotokollen i Cancun, Mexico. Nye bioteknologier som genredigering og syntetisk DNA vil kunne endre naturen drastisk fra slik den er i dag. Sentralt i debatten sto gendriver-teknologien. Med henvisning til biomangfold, nasjonal suverenitet, fred og sikkerhet i verden krevde 160 organisasjoner fra seks kontinenter et globalt moratorium mot følgende:

- Videre teknisk videreutvikling og eksperimentell anvendelse av gendrivere
- Utsetting av genteknologisk produserte gendrivere i naturen
- Nettverket er positive til et moratorium med hensyn til utsetting, men støtter forskning for å få mer kunnskap om gendrivere, først og fremst for å finne metoder til å kontrollere denne potente teknikken. Det er en forutsetning at forskningen foregår under kontrollerte forhold uten fare for spredning til naturen.

Den norske genteknologi-loven er godt egnet

Stortinget har ved flere anledninger slått fast at de ønsker en fortsatt restriktiv håndheving av den norske genteknologiloven. Når det gjelder de nye teknologiene er signalene så langt at det politiske flertallet ønsker at de nye metodene for genredigering også skal reguleres gjennom eksisterende lov. Nettverket har en tydelig posisjon på at den norske genteknologiloven både er egnet og riktig å bruke. Diskusjonen bør etter vår mening være om det er nødvendig med enkelte unntak, men at all genteknologi i utgangspunktet skal reguleres gjennom genteknologiloven.

Frivillighetsmerking på produkter der GMO inngår i dyrefôr?

I dag er det ikke gitt godkjenning til noen GMO hverken til dyrking i vårt eget land eller til import til Norge. Dette betyr at det ikke skal forekomme produkter på det norske markedet som er merket med at de er genmodifisert eller inneholder genmodifiserte ingredienser. Mattilsynet tar jevnlig kontroll for å sjekke om det foregår lovbrudd. Det er imidlertid ikke krav om merking der GMO inngår i dyrefôret. I Europa vokser omfanget av frivillige merkeordninger på produkter der det kun er brukt GMO-frie råvarer i dyrefôret. Dette gir forbrukerne retten til å velge, og muligheten til å støtte et GMO-fritt landbruk.

Vi i Nettverket ønsker en debatt om hvorvidt vi bør innføre en slik ordning også i Norge.

Kunnskapsbygging og demokratisk debatt

Takket være at Nettverk for GMO-fri mat og fôr fikk støtte over statsbudsjettet i 2016 har vi kunnet gjennomføre langt flere aktiviteter enn tidligere. Mye ressurser er brukt på kunnskapsbygging innad i medlemsorganisasjonene. Vi tror dette er avgjørende for en opplyst og demokratisk debatt om bruk av genteknologi. Vi fortsetter derfor vår kunnskapsbygging i arbeidsåret 2017, og ønsker alle velkommen til videre debatt.

Oslo 1. februar 2017

*Aina Bartmann
Daglig leder*

Foto: Elin Stabbetorp Haga

Nettverk for GMO-fri mat og fôr er stiftet som forening

Nettverk for GMO-fri mat og fôr har en lang forhistorie. Det første samarbeidet mot genmodifiserte organismer (GMO) startet allerede på nittitallet. Siden den tid har arbeidet variert i omfang og organisering, avhengig av aktualitet og ressurser. Som følge av at Nettverk for GMO-fri mat for første gang fikk grunnstøtte over statsbudsjettet i 2016 ble det besluttet å stifte en forening. Stiftelsesmøtet ble holdt 26.01.16. På møtet ble vedtekter og arbeidsplan vedtatt og et styre på 4 personer ble valgt. Foreningen fungerer som en paraplyorganisasjon for organisasjoner, bedrifter og andre private eller offentlige institusjoner.

Landsomfattende organisasjoner som støtter formålet og som ønsker å arbeide aktivt gjennom Nettverk for GMO-fri mat og fôr kan tas opp som medlemmer.

Organisasjoner, bedrifter og andre private eller offentlige institusjoner som støtter formålet kan bli støtte-medlem av Nettverk for GMO-fri mat og fôr.

Nettverk for GMO-fri mat og fôr er livssynsnøytral og partipolitisk uavhengig. Arbeidsområder og prioriteringer er nedfelt i vedtekter, politisk plattform, budsjett og arbeidsplan.

Formål for Nettverk for GMO-fri mat og fôr
Nettverk for GMO-fri mat og fôr arbeider for å sikre forbrukere og matprodusenter retten til å velge GMO-fri mat, fôr, frø og dyr. Med genmodifisert organisme (GMO), menes en plante, et dyr eller en mikroorganisme som har fått arvestoffet sitt endret ved hjelp av genteknologi

- Nettverk for GMO-fri mat og fôr skal bidra til en restriktiv praksis for bruk av GMO nasjonalt og internasjonalt
- Nettverk for GMO-fri mat og fôr skal gjennom oppbygging og spredning av kunnskapsbasert informasjon bidra til en demokratisk debatt om GMO
- Nettverk for GMO-fri mat og fôr er ikke prinsipielt mot genteknologi og GMO, men skal være en pådriver for uavhengig forskning og en føre-var basert tilnærming innen lovregulering og anvendelse av GMO

Styret 2016

Styreleder

Cesilie Aurbakken, Norges Bygdekvinnelag

Styremedlem

Gaute Eiterjord, Natur og Ungdom

Elin C. Ranum, Utviklingsfondet

Elin Marie Stabbetorp, Norges Bondelag

Medlemmer 2016 og deres representanter

1. **Biologisk-dynamisk forening**
Dag Blakkisrud
2. **Bondens marked Norge**
Randi Ledaal Gjertsen
3. **Greenpeace**
Truls Gulowsen
4. **Natur og Ungdom**
Gaute Eiterjord
5. **Norges Birøkerlag**
Trond Gjessing/Heidi Kirkeby
6. **Norges Bondelag**
Elin Marie Stabbetorp

7. **Norges Bygdekvinnelag**
Cesilie Aurbakken
8. **NorgesBygdeungdomslag**
Signe Lindbråten/Torstein Klev
9. **Norsk Bonde- og Småbrukarlag**
Ole-Jakob Christensen
10. **NorskLandbrukssamvirke**
Ola Hedstein
11. **NorgesNaturvernforbund**
Sidsel Børresen
12. **Oikos – Økologisk Norge**
Markus Brun Hustad
13. **Spire**
Charlotte Andersen
14. **Utviklingsfondet**
Elin C. Ranum

Støttemedlemmer 2016 og deres representanter

1. **COOP Norge Handel**
Knut Lutnæs
2. **Debio ved**
Gerald Altena
3. **Denofa**
Bjarne Rask Thomsen/Lars Læg Reid

HOVEDAKTIVITETER I MELDINGSÅRET

Kunnskapsbygging

Ett av hovedmålene for vårt arbeid er å bidra til en demokratisk debatt om genmodifiserte organismer i matproduksjonen. En viktig forutsetning for dette er at tillitsvalgte og ansatte i våre medlemsorganisasjoner får løpende tilbud om skolering slik at de har et best mulig grunnlag for å delta i debatten.

To dagers fagsamling og medietrening

12. – 13. april arrangerte vi et to dagers fagseminar, kombinert med praktisk medietrening av hver enkelt deltaker. 40 personer fra medlemsorganisasjonene deltok. Det var innledninger av seniorrådgiver Sigrid Thoresen, Bioteknologirådet, Avdelingsdirektør Torbjørn Lange, Klima- og miljødepartementet, forsker Thomas Bøhn, GenØk, redaktør Tine Skarland, Aftenposten INNSIKT og avdelingsdirektør Gunstein Inste-fjord, Forbrukerrådet og leder Lars Haltbrekken fra Norges Naturvernforbund.

Aktiviteter

Nettverket har i 2016 gjennomført en rekke aktiviteter i etterkant av fagsamlingen

- Fagforedrag på styremøter/medlemsmøter
- Foredrag innad i medlemsorganisasjonene og oppfølging av tillitsvalgte ved behov
- Deltakelse på fagseminarer i andres regi. I 2016 har vi prioritert temaer som er knyttet til genredigering

- 15 desember arrangerte vi åpent møte om CRISPR teknologi
- Det er igangsatt arbeid med studietilbud som vil bli ferdigstilt februar 2017
- Det er igangsatt samarbeide med Statens Institutt for Forbruksforskning (SIFO) for å gjennomføre en befolkningsundersøkelse om holdninger til GMO. Dette vil bli gjennomført februar 2017

Deltakelse i debatter i regi av andre

Nettverk for GMO-fri mat og fôr forsøker å takke ja til flest mulig av de arrangementene der vi blir invitert. I 2016 har vi blant annet deltatt i åpne møter i regi av Bioteknologirådet der tema har vært genredigering. Vi har også deltatt med foredrag på Dyrsku'n i Seljord og hatt informasjonsstand på Neil Young konsert i Larvik.

Høringer og sluttbehandling av 9 GMO-er

Nettverk for GMO-fri mat og fôr har som mål å svare på alle høringer fra Miljødirektoratet som gjelder matproduksjon. Vi har ikke behandlet søknader som gjelder blomster eller bomull. I 2016 har vi anbefalt Regjeringen å nedlegge forbud mot godkjenning for alle de omsøkte GMO-ene beregnet til matproduksjon. Regjeringen varslet tidlig i 2016 at den ville sluttbehandle 4 nelliker og 5 GMO-er til matproduksjon. Søknadene ligger fortsatt på Regjerings bord og Nettverket fortsetter å følge saken.

Arbeidet mot mais 1507 og samarbeide med dagligvarekjedene

5. april anbefalte Miljødirektoratet Regjeringen å si ja til import av den kontroversielle maisen 1507. Dette er en mais som er modifisert til å tåle sprøytemiddelet glufosinat-ammonium. Dette er et sprøytemiddel som er så farlig at det har vært forbudt i Norge i mange år, og skal fases ut i EU i 2017. Nettverk for GMO-fri mat og fôr, og flere av våre medlemsorgani-

Kvalitetsdirektør Inge Erlend Næset i NorgesGruppen (t.v.), direktør for kommunikasjon og samfunnskontakt i Rema1000, Mette Fossum Beyer, og konsernsjef Geir Inge Stokke i Coop Norge Handel.

Foto: Frode Hansen, VG

sasjoner har hatt kronikker og leserinnlegg der vi understreker hvor paradoksalt det ville være om Norge skulle si ja til «verstingen» 1507 og med det for første gang skulle si ja til en GMO i matproduksjonen. Det har vært bred politisk motstand mot maisen i tillegg til at Bioteknologirådet, GenØk og Forbrukerrådet har uttalt seg svært kritisk både til selve saken og til tolkningen av bærekraftskriteriene i den norske genteknologiloven.

Nettverket har hatt møte med departementet om GMO prosedyrene generelt og om mais 1507 spesielt.

I september hadde REMA, COOP Norge Handel, NorgesGruppen og Nettverk for GMO-fri mat og fôr en felles kronikk i VG. Hovedbudskapet var at Regjeringen bør nedlegge forbud mot import av mais 1507. Du kan lese felles kronikken her:

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/mat/matvare-gigantene-samles-mot-gen-mat/a/23798932/>

Europeisk samarbeid om frivillighetsmerking

25. april deltok to representanter fra Nettverk for GMO-fri mat og fôr på en stor konferanse om GMO-fri merking i Wien. Det Østeriske helsedepartementet var vertskap, og det deltok representanter for industri-, forbruker- og landbruksorganisasjoner fra hele Europa. I første omgang ønsker våre medlemsorganisasjoner å få bedre beslutningsgrunnlag før vi eventuelt behandler spørsmålet om frivillighetsmerking i Norge. Nettverket har laget en kortversjon på norsk om arbeidet med GMO merking i Europa Du kan lese notatet her:

<http://gmofrimat.no/wp-content/uploads/2016/04/Notat-om-GMO-merking-av-mat.pdf>

Det er per i dag flere tusen produkter som er merket Ohne gentechnic eller tilsvarende nasjonale merker i Tyskland og Frankrike. På bildet er eksempler på tyske meieriprodukter merket som GMO-frie.

Studentsamarbeid om kommunikasjon

Høsten 2016 gjennomførte vi et samarbeide med 5 studenter fra Emergence School of Leadership i Oslo. De arbeidet med problemstillingen *Hvordan kan vi gjøre forbrukerne bevisste på GMO uten å skremme eller fremme?*

Oppgaven drøftet fordeler og ulemper med ulike former for GMO-merking av mat. I Norge er det påpuddt å merke mat som inneholder mer enn 0,9 % GMO, men det er ikke krav til merking der GMO har inngått i fôret til husdyr. Se saken over. Deres hovedkonklusjon var at det er lite kunnskap om GMO i Norge, og at det derfor vil være klokt å gjennomføre en kampanje for å bevisstgjøre forbrukerne i forkant av eventuelle nye merkeordninger. Oppgaven presenterte konseptet FRIE FRØ! Nettverket vurderer mulig gjennomføring 2018.

Nordisk samarbeid

3. mai deltok Nettverk for GMO-fri mat og fôr i det første nordiske møtet om tettere samarbeid i spørsmål om GMO. På møtet deltok blant annet Sveriges konsumenter og Naturskyddsforeningen i Sverige og representanter for den danske 92-gruppen - Forum for Bæredygtig Udvikling som er et samarbeide mellom 23 danske miljø- og utviklingsorganisasjoner.

Foto: Helle C. Berger

Målet for det nordiske samarbeidet er å sikre:

- Forbrukerens rett til GMO-fri mat og fôr og retten til å gjøre informerte valg
- Åpen og uavhengig risikoforskning på eventuelle langtidseffekter av GMO

Det langsiktige målet er å søke Nordisk Ministerråd om midler til et mer formalisert samarbeide for å fremme en bærekraftig matproduksjon basert på felles nordiske verdier.

Arendalsuka 2016

19 august arrangerte Nettverk for GMO-fri mat åpent møte om GMO og Forbrukerspørsmål under Arendalsuka. Panelet besto av leder i Bioteknologirådet, Kristin Halvorsen, Gunstein Instefjord fra Forbrukerrådet, Line Henriette Hjemdal, næringspolitisk talsperson fra Krf og Oskar Grimstad, medlem i næringskomiteen fra Frp. Det var bred

Arendalsuka:

Fra v. Kristin Halvorsen (leder i bioteknologirådet) Oskar Grimstad, fremskrittspartiet, Line Henriette Hjemdal (kristelig folkeparti)

politisk enighet om at Norge bør fortsette med en restriktiv politikk på GMO-området. Panelet var enstemmige i at Regjeringen må si nei til mais 1507. Forbrukerrådet varslet at dersom Regjeringen godkjenner import av GMO til dyrefôr vil de kreve merking også av produkter der GMO inngår i fôret.

Arbeidet for å sikre den norske genteknologiloven fortsetter

Nettverket brukte mye ressurser på prosessen rundt tolkning av den norske genteknologiloven i 2015 og et enstemmig Storting slo ring om genteknologiloven.

Vi har fulgt saken i 2016, men det er fortsatt ingen konkret avklaring. Regjeringen skriver imidlertid følgende i sitt forslag til Statsbudsjettet for 2017:

Ein viser til Stortingets oppmodning til regjeringa av 28. april 2015:

«Stortinget ber regjeringen sikre en saksbehandling av GMO-saker som i praksis innebærer at hver GMO blir vurdert opp mot genteknologiloven, og som avklarer om det skal legges ned forbud før GMO-en eventuelt blir lovlig å omsette i Norge.»

...Klima- og miljødepartementet og aktuelle departement vil utarbeide nye, forenkla og effektive rutinar for saksbehandlinga som inneber at norske instansar berre blir involverte ein gong, i staden for to gonger som i dag. Dette skal sikre ei forsvarleg og føreseieleg saksbehandling av alle GMO-ar, der føremålet er at direktivgodkjente GMO-ar ikkje vil bli tillatne å omsetje i Noreg før dei er vurderte etter genteknologilova. Ein tek sikte på at eit eventuelt vedtak som forbyr GMO-ar skal kunne fattast av norske styresmakter straks etter vedtak i EU...

...Klima- og miljødepartementet meiner at oppfølginga av Stortingets oppmodingsvedtak ikkje krev lovendring....

Nettverk for GMO-fri mat og fôr vil fortsette å følge saken til den bli avklart. Vi har også gitt tydelige signaler om at vi mener at de nye teknologiene som genredigering i all hovedsak skal reguleres gjennom den norske genteknologiloven.

Media

Nettverket har i tillegg til egne saker på nettsiden og facebook vært intervjuet i NRK Folkeopplysningen om GMO, deltatt i debatt om mais 1507 i Dagsnytt 18, vært intervjuet på NRKP1+ og hatt streamede innlegg som ligger på bioteknologirådets sider. Vi har også hatt kronikker, intervjuer eller leserinnlegg i Vårt Land, Nationen, Bondebladet og Bonde og Småbruker.

Foto: Helle C. Berger

Styret har i meldingsåret hatt 4 styremøter og behandlet 20 saker.

Ansatte

Aina Bartmann har i 2016 vært ansatt i 50 % stilling som daglig leder.

Administrasjon og formell arbeidsgiver 2016. Norges Bygdekvinnelag, Hollendergata 5, Oslo. Norges Bygdekvinnelag har i 2106 fungert som sekretariat for Nettverket og arbeidsgiver for daglig leder Aina Bartmann. I desember 2016 ble Nettverket registrert i Brønnøysundregisteret.

Nøkkeltall og disponering av årsresultat

Nettverket har et samlet årsresultat på kroner 205 312, 44. Årets overskudd i regnskapet er overført til 2017 for gjennomføring av aktiviteter i Nettverket.

Grunnlag for videre drift

Forutsetninger om fortsatt drift og utvikling er til stede og årsoppgjøret for 2016 er satt opp under denne forutsetning.

Det er sikkerhet for 1,5 millioner kroner i grunnstøtte over statsbudsjettet for 2017. I tillegg kommer bidrag fra medlemsorganisasjonene Det er på bakgrunn av dette grunnlag for videre drift av arbeidet i Nettverk for GMO-fri mat og fôr.

Likestilling, arbeidsmiljø og ytre miljø. Styret består av kvinner og menn, og dette er nedfelt i vedtektene. Arbeidsmiljøet vurderes som godt, og virksomheten

forurenses ikke det ytre miljøet. Det er ikke registrert skader eller uhell knyttet til driften. Tiltak for å sikre godt arbeidsmiljø er faste medarbeidersamtaler.

Ny logo, ny hjemmeside og elektronisk nyhetsbrev

I etterkant av stiftelsesmøtet har foreningen fått ny logo, og det er opprettet en enkel hjemmeside som vil bli utviklet fortløpende. Se www.gmofrimat.no Vår facebookside har endret navn fra 'Nei til GMO' til 'Nettverk for GMO-fri mat og fôr'. Den har om lag 7 500 følgere. Vårt elektroniske nyhetsbrev 'Nytt om GMO' har nå fått eget nyhetsarkiv på hjemmesidene slik at alle utgaver tilbake fra 2014 kan lastes ned herfra. Man kan melde seg på nyhetsbrevet her: nyhetsbrev@gmofrimat.no

Nyttige lenker GMO

- <http://www.bioteknologiradet.no/>
- <http://genok.no/>
- <http://www.miljodirektoratet.no/>
- <http://www.vkm.no/>
- <http://www.mattilsynet.no/>
- <http://forskning.no/>

- Internasjonalt:
- <http://www.fao.org/publications/en/>
  - <https://www.cbd.int/>
  - <http://www.europarl.europa.eu/portal/en>
  - <http://www.ensser.org/>
  - <http://www.genet-info.org/>
  - <http://www.beuc.eu/>
  - <http://www.ucsusa.org/food>
  - <https://www.foeeurope.org/>
  - <http://www.twn.my/>
  - <http://foodfirst.org/>
  - <http://foodtank.com/>
  - <http://www.greens-efa.eu/>

NETTVERK FOR GMO-FRI MAT OG FÔR

Hollendergata 5

Postboks 9358, Grønland - 0135 Oslo

e-post: aina.bartmann@gmofrimat.no

telefon: 0047 913 50 074